

Islands ordförandeskapsprogram i Nordiska rådet 2020

Slå vakt!

De senaste åren har man sett angrepp mot åtskilliga av det demokratiska samhällets hörnpelare och de värden som har legat till grund för det internationella samarbetet sedan andra världskrigets slut. Samtidigt står mänskligheten inför en farlig utveckling och mycket svåra utmaningar i samband med förändringar av jordens klimat till följd av växthusgasutsläpp. Dessutom, till viss del på grund av klimatförändringarna, finns det en risk att den biologiska mångfalden kommer att minska drastiskt, vilket skulle leda till stor skada för naturen och mänskligheten i sin helhet.

Det är nu som länder med en stark demokratisk tradition, en djuprotad respekt för de mänskliga rättigheterna och rättsstaten och ett stort intresse för miljöskydd måste samarbeta och slå vakt om grundläggande värderingar.

Under sitt ordförandeskap i Nordiska rådet 2020 kommer Island att sätta fokus på att

- slå vakt om demokratin genom att bekämpa informationskaos och falska nyheter som undergräver den
- slå vakt om den biologiska mångfalden som hotas av klimatförändringar, föroreningar och andra förhållanden som orsakas av mänsklig aktivitet
- stärka banden mellan de nordiska länderna genom att stärka nordiska medborgares språkkunskaper i syfte att hjälpa dem att gemensamt ta itu med dessa viktiga uppgifter.

Informationskaos och falska nyheter

Informationskaos och falska nyheter utgör ett hot mot världsfreden genom att förtroende, demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter undergrävs.

Under de senaste åren har det pågått en intensiv debatt om falska nyheter och deras inverkan på valresultat och demokratin i allmänhet, särskilt i kölvattnet av presidentvalet i USA i november 2016 och folkomröstningen om brexit i Storbritannien. Forskning har visat att utländska parter har försökt påverka val med olika metoder, bland annat genom att sprida falska nyheter.¹

Spridandet av vilseledande och falska uppgifter i syfte att angripa motståndare har en lång historia och har ofta använts systematiskt i tvister och konflikter mellan nationer, grupper och individer. Genom den revolution som har skett inom internet- och informationsteknologin, inte minst genom tillkomsten och den snabba utvecklingen av sociala medier under de senaste åren, har detta hot tagit nya och mycket farligare former. Det är möjligt att insamla stora mängder information om dessa mediers användare, för att sedan överösa dem med skraddarsydda falska nyheter och propaganda som de kan tänkas vara mottagliga för.

En del falska nyheter som publiceras i sociala medier har inte som specifikt mål att undergräva demokratiska samhällen, utan syftet är helt enkelt att förmå användaren att klicka på nyheterna för att på så vis skapa annonsintäkter. Påverkan på tillit och demokrati är dock ungefär densamma som i ett informationskrig där felaktiga uppgifter sprids

¹ <https://time.com/5340060/donald-trump-vladimir-putin-summit-russia-meddling/>

i syfte att försvaga myndigheter och institutioner i öppna demokratiska samhällen och åstadkomma politisk instabilitet.

Det är uppenbart att myndigheterna inte har möjlighet att ensamma hitta en lösning på detta problem. Dessutom får resultatet av insatser med syfte att öka samhällets motståndskraft inte bli att den frihet och de grundläggande värderingar som är det demokratiska samhällets fundament behöver offras. Hela samhället måste engageras för att dra nytta av den styrka som finns i ett öppet och fritt samhälle där civila organisationer, företag och individer har möjlighet att växa och frodas. Alla dessa parter måste samarbeta för att försvara sig mot detta nya hot.²

Oberoende och trovärdiga medier har mycket länge varit en av de viktigaste motvikterna mot propaganda och falska uppgifter, men de har haft problem med att hitta den rätta balansen i en ny verklighet som är under starkt inflytande av informationsteknologi och sociala medier. Annonstäckor, som förr utgjorde en viktig del av mediernas finansiering, hamnar nu i mycket hög grad hos internationella teknologiföretag som inte omfattas av samma regelverk som professionella och självständiga medier. Alla dessa faktorer bidrar till att göra det svårt för medierna att utöva sin demokratiska roll.

Den isländska delegationen avser att under Islands ordförandeskap i Nordiska rådet verka för en debatt om spridandet av falska och vilseledande uppgifter genom att söka efter svar på följande frågor:

- Hur kan myndigheter, politiker, civilsamhället och andra samhällsinstitutioner reagera på spridningen av felaktiga och vilseledande uppgifter till medborgarna för att slå vakt om grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter? Vilken roll har det nordiska samarbetet i detta sammanhang?

- Vilken roll kan medierna spela i kampen mot falska nyheter och vilseledande information, och vilken typ av stöd är nödvändig för att de ska kunna utföra den uppgiften? Kan det nordiska samarbetet hjälpa till att stärka mediernas ställning, och hur kan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet bidra?
- Hur kan man öka medborgarnas medvetande om spridandet av felaktiga uppgifter och falska nyheter för att säkra att så många som möjligt blir medvetna om faran i att sprida sådan information? Hur kan det nordiska samarbetet användas i detta syfte på ett bättre sätt?

Biologisk mångfald

Island ämnar under sitt ordförandeskap i Nordiska rådet 2020 sätta fokus på två områden som rör den biologiska mångfalden. Dels är avsikten att engagera ungdomar i Norden för att ge dem möjligheten att påverka utarbetandet av nya internationella målsättningar om biologisk mångfald under 2020. Detta hänger direkt samman med ett projekt som Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet samarbetar om och som är resultatet av ett förslag som antogs under Nordiska rådets session förra året. Det andra området gäller havets biologiska mångfald, som har stor betydelse för Island och andra nordiska länder som är i hög grad beroende av havets resurser.

Utdöendet av arter i ökar nu snabbare än någonsin tidigare och det står klart att förlusten av biologisk mångfald först och främst kan tillskrivas människan. Enligt en ny FN-rapport om biologisk mångfald, som utkom i maj 2019, är en fjärdedel av alla djur- och växtarter på jorden utrotningshotade.³

FN-konventionen om biologisk mångfald (*Convention on Biological Diversity, CBD*) antogs på Förenta nationernas miljökonferens i Rio de Janeiro 1992. Konventionen har tre mål. att bevara den biologiska mångfalden, att verka för hållbart nyttjande och att ha en jämlik och rättvis tillgång till genetiska

² Se Mikael Wigell: *Democratic deterrence: How to dissuade hybrid interference*. FIIA Working Paper 110. <https://www.fii.fi/en/publication/democratic-deterrence>

³ <https://www.ipbes.net/news/Media-Release-Global-Assessment>

resurser. Hittills har 196 länder anslutit sig till konventionen om biologisk mångfald.

I 1992 års konvention definieras biologisk mångfald som "variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem."

År 2010 antog staterna som är undertecknat konventionen om biologisk mångfald 20 världsmål (de så kallade Aichimålen) om konventionens genomförande till och med 2020. Målen handlar bland annat om att skydda områden som är viktiga för biologisk mångfald och känsliga ekosystem. I princip ska skyddet omfatta runt 17 procent av landområden och sötvattensområden och omkring 10 procent av marina områden.

Avsikten är att nya mål för den biologiska mångfalden ska antas under det kommande året för att ersätta målen från 2010. De nordiska miljöministrarna enades under sitt möte i april 2019 om att skicka en gemensam skrivelse till FN för att understryka vikten av höga ambitioner för att nå de nya mål om biologisk mångfald som kommer att gälla efter 2020.⁴

Ungas inflytande över mål om biologisk mångfald

Nordiska rådet antog förra året ett förslag om att engagera unga i Norden för att ge dem möjligheten att påverka utarbetandet av nya internationella målsättningar om biologisk mångfald under 2020.⁵ Det planeras möten med ungdomar i alla de nordiska länderna samt ett gemensamt nordiskt möte i början av 2020 för att godkänna resolutioner om målsättningarna som kommer att skickas till regeringar och världssamfundet. Som fortsättning på detta är avsikten att ge unga möjligheten att

få gehör för sina synpunkter genom möten med representanter för olika länder och internationella organisationer.

Den isländska delegationen i Nordiska rådet avser att under ordförandeskapsåret stödja detta arbete och hjälpa till att uppmärksamma de ungas resolutioner och förslag.

Marin biologisk mångfald

I FN:s utvärdering av världens ekosystem från 2005 (Millennium Ecosystem Assessment) utpekades en rad risker för det marina ekosystemet:

- föroreningar från land och övergödning (*eutrophication*)
- överfiske, oreglerat fiske och olagligt fiske (*Illegal, Unreported and Unregulated (IUU) fishing*)
- förstörelse/försämring av livsmiljöer (*alterations of physical habitats*)
- införsel av främmande arter (*invasions of exotic species*)
- klimatförändringar.

Enligt den rapport om hur havet och kryosfären kommer att påverkas av klimatförändringarna som FN:s klimatpanel (IPCC) presenterade i september 2019 har ekosystem i kustzoner, ute på öppet hav och på havsbotten redan påverkats av dessa förändringar.⁶ Klimatförändringarna leder bland annat till en uppvärmning av havet, som sedan höjer havsvattnets surhetsgrad. Tillsammans med andra typer av mänsklig påverkan kan denna utveckling föranleda en minskning av den biologiska mångfalden. I början av 2018 framförde den isländska delegationen i Nordiska rådet ett förslag om forskning om havets försurning. Delegationen kommer under ordförandeskapsåret att följa upp den frågan och verka för ett specifikt fokus på havsmiljön i debatter och i samband med fastställandet av mål om att skydda den biologiska mångfalden.

⁴ <https://www.norden.org/sv/nyhed/nya-mal-biologisk-mangfald-maste-vara-ambitiosa>

⁵ <https://www.norden.org/is/node/24821>

⁶ <https://www.ipcc.ch/srocc/home/>

Språkförståelse i Norden

Fördrag, program och deklARATIONER på nordisk nivå hänvisar ofta till och understryker vikten av att ha kunskaper i och förstå de språk som talas i de nordiska grannländerna.

Artikel 8 i Helsingforsavtalet, det nordiska samarbetets grundläggande avtal, lyder: "Undervisningen och utbildningen skall i skolorna i de nordiska länderna i lämplig omfattning innefatta undervisning om språk, kultur och allmänna samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna, inbegripet Färöarna, Grönland och Åland."⁷

I de nordiska undervisningsministrarnas deklARATION om nordisk språkpolitik från 2006 står det bland annat att alla nordbor har rätt "att tillägna sig förståelse av och kunskaper i ett skandinaviskt språk och förståelse av de övriga skandinaviska språken, så att de kan ta del i den nordiska språkgemenskapen". Där står också att nordisk språkpolitik bör sikta mot "att alla nordbor kan kommunicera med varandra, i första hand på ett skandinaviskt språk".⁸

Handlingsplanen för mobilitet i Norden, som arbetsministrarna antog på sitt möte i Reykjavik i februari 2019, slår fast att Nordiska ministerrådet ska verka för att främja nordiska medborgares – i första hand ungas – kunskaper om de nordiska grannländernas språk och kultur.⁹

Trots dessa beslut och avsiktsförklaringar pekar studier på en försämring snarare än en förbättring av nordisk språkförståelse under senare år och årtionden. Detta gäller både förståelse av det talade språket och förmågan att uttrycka sig muntligt och skriftligt. Sistnämnda punkt är viktig inte minst för dem som inte har ett skandinaviskt språk som modersmål.

De flesta länderna har minskat undervisningen i de nordiska grannländernas språk. Detta gäller alla skolnivåer. Exempelvis kan nämnas att år 1999

trängde engelskan undan danskan som det första främmande språket i den isländska grundskolan. I och med en nyligen genomförd gymnasiereform förkortades dessutom gymnasiestudierna från fyra till tre år, vilket bland annat slog hårt mot undervisning i danska. Ända till för runt ett årtionde sedan fanns på Island språklektorer från Danmark, Sverige, Norge och Finland och det fanns möjligheter att läsa danska, svenska, norska och finska på högskolenivå. Alla länderna har nu slutat finansiera dessa tjänster, med undantag för Danmark. Den svenska lärartjänsten upphörde nyligen och den norska för något år sedan.

Situationen är visserligen inte densamma i alla de nordiska länderna, men kunskaper i de nordiska grannländernas språk minskar i de allra flesta regioner och språkens ställning i utbildningssystemet och i samhället som helhet är svagare än förut.

Denna utveckling måste också ses i ljuset av att engelskan tar allt större plats i skolor, i vetenskapligt arbete och på andra samhällsområden. Förr var det till exempel vanligt för nordbor att studera i ett grannland och återvända med goda kunskaper i det landets språk. Nuförtiden avläggs magister- eller masterstudier ofta på engelska.

De förändringar som har skett under senare år och årtionden har dock inte enbart haft negativa följder när det gäller språkförståelse inom Norden. Teknologitvecklingen ger nordborna ökade möjligheter till att kommunicera sinsemellan, bland annat i samband med studier. Nätets tillkomst har dessutom öppnat för nya möjligheter att utveckla och sprida läromedel i språkundervisning som hittills har utnyttjats i mycket begränsad omfattning. Detta utgör ett tillfälle för länderna och det nordiska samarbetets institutioner att ta ett gemensamt initiativ. En viktig del av att förbättra arbetet på detta område är att höja kvaliteten på lärarutbildningen. En förbättrad gränsöverskridande tillgång till tv-program, litteratur och annat kulturmaterial

⁷ <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1229026/FULLTEXT01.pdf>, s. 8.

⁸ <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700895/FULLTEXT01.pdf>, s. 82.

⁹ <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1290244/FULLTEXT01.pdf>, s. 8.

bidrar till ökat intresse för ländernas kulturaktiviteter och kan därigenom också öka och stärka språkförståelsen. Hinder för sådan tillgång måste röjas bort.

Nordiska rådet beslutade nyligen att ge ökad vikt åt tolkning och översättning i rådets verksamhet. På så sätt gick man de isländska och finska parlamentariker till mötes som finner det allt svårare att delta i politiska debatter som förs på skandinaviska språk. Parlamentarikernas situation återspeglar i detta hänseende den allmänna utveckling som har ägt rum i deras länder, där kunskaper i de skandinaviska språken har minskat. Den utvecklingen kan eventuellt vändas men stora insatser krävs och det kommer att dröja flera år eller årtionden innan man ser resultat. Det är också nödvändigt att se sanningen i vitögat och säkra att alla nordiska medborgare kan delta i det nordiska samarbetet, också de som inte har kunskaper i de skandinaviska språken eller andra språk som talas i grannländerna.

Den isländska delegationen avser att under Islands ordförandeskap i Nordiska rådet 2020 verka för en debatt om språkförståelse i Norden med följande mål i åtanke:

- Att öka nordbors ömsesidiga förståelse för vikten av kunskaper och färdigheter i de nordiska grannländernas språk.
- Att stärka språkförståelsen inom Norden och ge de nordiska språken en starkare ställning på alla skolnivåer. Det inbegriper både förståelse och förmågan att uttrycka sig skriftligt och muntligt.
- Att verka för att alla nordbor kan delta i det nordiska samarbetet, oberoende av kunskaper i skandinaviska språk eller andra språk som talas i grannländerna.

Nordiska rådet
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn
www.norden.org

Althingi
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík
www.althingi.is